

VOLVO OCEAN RACE FINISH THE HAGUE THE ULTIMATE DESTINATION

Welkom in Den Haag **Media informatie**

Duiken in Den Haag!

200 jaar geleden opende Jacobus Pronk het eerste badhuis van Scheveningen. Ongeveer op de plek waar nu het Kurhaus staat. Het waren de eerste voorzichtige schreden op weg naar de aantrekkelijke en veelzijdige badplaats die Scheveningen nu is. Twee eeuwen later vormen de combinatie van strand, haven en toerisme de tweede economische motor van de stad Den Haag. Bovendien maakt de badplaats de residentie tot de mooiste kustplaats van Noordwest-Europa. Dat waren we een beetje vergeten de voorbije decennia. Ik ben blij dat ik als wethouder een rol heb mogen spelen bij deze revival.

Scheveningen en Den Haag zijn in mijn ogen een prikkelende combinatie. Met een historische binnenstad op een kwartiertje 'trammen' van 11 kilometer strand en een prachtboulevard. Toeristen maken 's ochtends een duik in de historie met een koninklijke wandeling door de historische binnenstad, bezoeken aan het Binnenhof en musea, afgesloten met een lunch. Begin van de middag stappen ze op lijn 1 naar Scheveningen. Voor een duik in zee. Daarna een diner aan zee. De dag wordt afgesloten met de voeten in het zand, het late middagzonnetje in het gezicht, een wijntje onder handbereik. Het leven is mooi in Den Haag.

In 2018 vieren we een jaar lang Feest aan Zee. Met ons themajaar herdenken we die eerste schreden van Jacobus Pronk en vieren we de Stad aan Zee. De finish van de Volvo Ocean Race is een van de hoogtepunten van dat feest. De langste en zwaarste zeilrace van de wereld krijgt z'n climax in de Stad aan Zee. Na 46.000 zeemijlen vormt Den Haag de ultieme bestemming. Dat wisten wij allang, kom het ook ontdekken!

Ik wens u veel plezier bij uw duik in Den Haag!

Karsten Klein,
Wethouder van de stad Den Haag

Inhoudsopgave

Verhalen over Den Haag: inleiding	pagina 8
Verhalen over Den Haag: sport	pagina 11
Verhalen over Den Haag: maritieme innovatie	pagina 14
Verhalen over Den Haag: voedsel van de Noordzee/sustainability	pagina 16
Verhalen over Den Haag: kust- en waterbeheer	pagina 22
Verhalen over Den Haag: veiligheid	pagina 25
Verhalen over Den Haag: toerisme en cultuur	pagina 26
Nederland en de Volvo Ocean Race	pagina 32
Over Den Haag: geschiedenis	pagina 34
Facts & figures Den Haag	pagina 38
Programma Volvo Ocean Race Finish Den Haag 2018	pagina 39
Plattegrond race village	pagina 40
Contact	pagina 44

VERHALEN OVER DEN HAAG

Inleiding

Er gebeurt veel in Den Haag, 365 dagen per jaar
Natuurlijk, de Volvo Ocean Race vraagt - in de week van 24 juni tot en met 1 juli – veel van je aandacht. We zien niets liever. We zijn als Den Haag trots om dit jaar als ultieme bestemming van de zwaarste zeilrace ter wereld te fungeren. Maar er is natuurlijk veel meer moois én interessants in Den Haag te zien, te beleven, te beschrijven. En dat wel 365 dagen per jaar.

Voor wie onze stad tijdens de Volvo Ocean Race Finish enkele dagen bezoekt, zijn er tal van attracties en evenementen die je – je zult het achteraf met ons eens zijn - niet mag missen. Die je op voorhand al uitnodigen om nog eens terug te keren óf eerder onze kant op te komen.
Er gebeurt veel in Den Haag. Veel leuks én veel belangwekkends. Den Haag is een sportieve stad, in 2022 zelfs Europese Sporthoofdstad, Eerder al werden hier de WK hockey en WK beachvolleybal gehouden. En vorig jaar is ook de Sportcampus Zuiderpark – een locatie van internationale allure – geopend.

Er wordt in Den Haag en omgeving bovendien hard gewerkt aan een betere wereld, zowel op zee als aan land. Dat wil je allicht ook verder vertellen. Dit boekje maakt het jou als journalist mogelijk om je reportage over de Volvo Ocean Race, over de strijd op én tegen het water, over de toekomst van onze wereld, te verrijken met inspirerende anekdotes en met voorbeelden van onze dagelijkse besognes. Wij bieden

je hierbij een aantal inspirerende verhaaldeeeën, kunnen je assisteren bij het maken van interviewafspraken, of het regelen van rondleidingen. We helpen je, met verhalen die jouw lezers willen lezen, met reportages die je kijkers graag zullen zien.

Stad van vrede en recht, van de koning, van innovaties én water

Denk je aan Den Haag dan komen er vast bepaalde beelden zomaar boven. Den Haag is de residentie, de Koning woont en werkt er. Het is de stad van Vrede en Recht, met onder meer het Vredespaleis. Maar wist je ook dat hier – in het Nationaal Archief – de Plakkaat van Verlatinghe ligt, de Nederlandse onafhankelijkheidsverklaring? Het diende als voorbeeld voor de rest van de wereld. En dat Den Haag onder meer musea over innovatieve kunstenaars als Mondriaan en Escher heeft ingericht?

Tegenwoordig wordt in Den Haag ook aan vele innovaties gewerkt. In de strijd tegen het water leerden Nederlanders inventief te zijn. Nog altijd is dat terug te zien in de vele maritieme nieuwigheden die hier worden bedacht, in onze kennis van kust- en waterbeheer. Tal van initiatieven worden enthousiast ondersteund door de lokale en nationale overheid, ondernemerschap wordt toegejuicht en gestimuleerd. Op menig terrein werken ondernemers, overheden én kennisinstellingen samen. Ook op het gebied van wedstrijd(zeil)sport loopt de Haagse regio – met nieuwe sportieve ideeën

- voorop. Ambities voor de toekomst zijn groot, met tal van interessante evenementen in het verschiet.

Dat Scheveningen, dit jaar nota bene 200 jaar badplaats, zich ontpopt tot dé zeezeilhaven van West-Europa wist je vast wel. En anders kunnen we je ook daarover met dit boekje bijpraten.

Veel leesplezier! En schroom niet om onze hulp in te roepen als je één of meerdere verhaalsuggesties wilt uitwerken!

International Press Officer gemeente Den Haag
Herbert Brinkman
herbert.brinkman@denhaag.nl
+31 (0)6-1043 0813

Contactpersoon algemene persvragen gemeente Den Haag
Connie van Ballegooijen
connie.vanballegooijen@denhaag.nl
+31 (6)-5248 6659

Contactpersoon programma Volvo Ocean Race Finish in Den Haag
Simon Keijzer
simon@tigsports.nl
+31 (0)6-5475 4405

Sport

Zeezeilhaven, the place to be

Het grote publiek krijgt er tijdens de Volvo Ocean Race Finish een week lang iets van mee, maar Den Haag is 365 dagen per jaar dé Zeezeilhaven van Nederland én West-Europa. Zowel voor de pleziervaart als wedstrijdssport. Het Topzeilcentrum, aan de westzijde van de Tweede Haven, wordt steeds verder uitgebreid. Om ook echt impact te hebben, is het creëren van een perfecte locatie alleen echter niet voldoende. Daarom ook worden geregeld belangrijke zeilevenementen in Den Haag georganiseerd en omarmt de gemeente Den Haag Nederlands zeiltalent. Zij bereiden zich bij het Nationaal Topzeilcentrum voor op internationaal succes. Zeiltoppers van nu én straks wonen, studeren én trainen in Den Haag. De haven van Scheveningen is trouwens ook thuisbasis van Nacra Sailing. In 2007 werden de merkrechten van de Amerikaanse oprichters (North American Catamaran Racing Association) gekocht. Sindsdien is hard gewerkt aan het succes van de huidige olympische catamaran, Nacra 17.

Suggesties voor verdieping over dit onderwerp:

- Een dagje meelopen met een jonge talentvolle zeiler die in Den Haag woont, studeert en traint
 - Een kijkje bij Nacra Sailing, waar de olympische catamaran is ontwikkeld
 - Rondleiding door het Topzeilcentrum
- Contact via Edwin Lodder:
edwin.lodder@watersportverbond.nl ,
+31 (0)6-5113 4452

Innovaties in de watersport

Sneller, beter, harder. Het zijn wetmatigheden in de sport én het bedrijfsleven. Wil je meer bereiken, dan moet je durven vernieuwen. Het Sailing Innovation Centre heeft zich, zo lichtte manager Cees van Bladel toe, ten doel gesteld „zowel meer medailles als meer business” binnen te halen. In aanloop naar de Olympische Spelen van Londen en Rio de Janeiro werden al tal van innovaties, metingen, simulaties en analyses bedacht en uitgevoerd, richting de Olympische Spelen van Tokio in 2020 is eenzelfde traject ingezet. Voorspelling van wind en stroming dankzij speciale meetboeien, meting van fysieke fitheid én warmtehuishouding en video-analyses van de boot en zeilers komen samen in de Zeil Coach Cockpit. Uniek aan de Nederlandse innovatiecentra is dat zij zowel de topsport ten dienste staan, als het bedrijfsleven. Er is een verregaande samenwerking tussen sport, wetenschap, ondernemers en overheid. Ondernemingen én consumenten profiteren van voor de topsport ontwikkelde vindingen, en andersom. Studenten van de belangrijkste kenniscentra leveren nieuwe, revolutionaire inzichten en ideeën.

Suggesties voor verdieping over dit onderwerp:

- Interview met Cees van Bladel.
- Contact via: cees@sailinginnovationcentre.nl,
+31 (0)6-4613 5000

Nederland krijgt slimste stukje Noordzee

Voor de kust van Den Haag komt een geavanceerd experimenteelgebied op zee. The North Sea Testlab beslaat een gebied van 10 bij 10 zeemijl en is een proeflocatie voor bedrijven, MKB-ondernemers en startups. Het 'slimste stukje Noordzee' is open, toegankelijk en bestemd voor het testen en demonstreren van maritieme innovaties. De haven van Scheveningen dient als uitvalsbasis. Het testlab richt zich op kleinschalige maritieme vernieuwingen met internationale mogelijkheden. Al meer dan 15 bedrijven hebben laten weten dat zij gebruik gaan maken van het testlab. Getest worden onder meer monitoringssystemen voor watersporters, modellen die golfbewegingen voorspellen, hardware en software die aan boord van schepen wordt gebruikt en golfboeien en sensoren voor scheepsbewegingen. Ook worden systemen getest die drenkelingen onder water kunnen detecteren. De testen gebeuren in nauwe samenwerking met studenten en onderzoekers van kennisinstellingen, potentiële afnemers en eindgebruikers. De locatie bevindt zich buiten het vaarwater van de beroepsvaart, zodat er veilig getest kan worden.

Suggesties voor verdieping over dit onderwerp:

- Interview met Lenneke de Voogd (The Northsea Testlab/Proeftuin op de Noordzee).
- Contact via: lenneke@sailinginnovationcentre.nl, +31 (0)6-2280 2672

WK zeezeilen, vlak na de Volvo Ocean Race

Twee weken na de Volvo Ocean Race ligt voor de Haagse kust opnieuw een grote vloot zeezeilschepen. Van 12 tot en met 20 juli is Den Haag het strijdtoneel voor het wereldkampioenschap zeezeilen, de Offshore Sailing World Championships 2018. In een drietal categorieën zullen 150 jachten, variërend in lengte van 9 tot 20 meter, op de uitdagende Noordzee strijden om de titel. De strijd zal intenser zijn dan ooit; voor het eerst in de geschiedenis bundelen de twee meest geavanceerde handicapsystemen, ORC en IRC, de krachten in één gecombineerd kampioenschap. Ook tijdens de Volvo Ocean Race worden overigens al diverse zeilkampioenschappen in Den Haag gehouden, waaronder het EK Optimist. In dit toernooi komen veel toekomstige olympiërs voor het eerst voor het voetlicht.

Suggesties voor verdieping over dit onderwerp:

- Verhaal over Offshore Sailing World Championships. Contact via Wim van der Loo: info@vanderloomc.nl, +31 (0)6-5437 1950
- Verhaal over EK Optimist, tijdens de Volvo Ocean Race Finish. Contact via Ilse Janssen: ilse@ilsway.nl, +31 (0)6-2451 9836

Red Bull Foiling Generation vliegt

Simeon Tienpont, schipper van Team AkozNobel, werd ooit via een televisieshow uitgekozen voor deelname aan zijn eerste Volvo Ocean Race. Een dergelijke talentenjacht op tv bestaat in Nederland niet meer.

Toch zal talent zich ook in de toekomst moeten kunnen ontwikkelen. De wedstrijden voor de Red Bull Foiling Generation, op zeven plekken in de wereld, geven die kans. Ook Den Haag maakt deel uit van het circuit, tijdens de finishweek van de Volvo Ocean Race nota bene. Liefst 32 Nederlandse zeiltalenten in de leeftijd van 16 tot 20 jaar kunnen tussen 27 en 30 juni ervaring opdoen in een spectaculaire tweepersoons boot, de Flying Phantom. Dankzij de zogeheten hydrofoil-techniek kan deze 5,5 meter lange en 155 kilogram lichte boot letterlijk vliegen. Met een mogelijke snelheid van 35 knopen, bijna 65 kilometer per uur, is het 's werelds snelste zeilboot in zijn soort. Het zal voor veel jonge zeilers de eerste keer zijn dat ze met zulke geavanceerde boten kunnen racen en daarmee is het een mogelijke opstap naar toekomstige deelname aan de prestigieuze America's Cup of de even indrukwekkende Volvo Ocean Race. De winnaars van de competitie kwalificeren zich overigens voor het Foiling WK, dat half november in Newport (VS) wordt gehouden. Den Haag heeft de ambitie om in de toekomst dit WK te mogen organiseren.

Suggesties voor verdieping over dit onderwerp:

- Interview met deelnemers of wedstrijdleiding. Contact via Robert Knibbe: robert.knibbe@redbull.com

Sailmon populariseert zeilsport

Vanuit het kantoor van Sailmon kijk je uit over de Scheveningse haven én de zee. Geen betere plek om na

te denken over ontwikkeling van de zeilsport. Sailmon, het bedrijf van olympisch zeiler Kalle Coster, wil de sport onder de aandacht brengen én populariseren bij een breder publiek. Techniek en sport gaan voor Sailmon hand in hand, met als uitgangspunt dat gemak de mens dient. Om het zeilgenot te vergroten neemt Sailmon, met behulp van de laatste technologische ontwikkelingen, zeilers nu al veel uit handen. Handige displays aan boord geven bijvoorbeeld voortdurend inzicht in de weersituatie én zeilcondities. Prestaties én plezier nemen, voor zowel wedstrijdvaart als pleziervaart, toe. Sailmon beseft daarbij dat niet iedereen even handig en geïnteresseerd is in techniek. Het zogeheten Mission Control Dashboard geeft de mogelijkheid om, via een app op een mobiele telefoon, op de hoogte te zijn van alle laatste, broodnodige informatie als GPS-coördinaten, windrichting, windsnelheid en ligging ten opzichte van andere boten. Een 'User Guide For Dummies' wordt standaard meegeleverd.

Suggesties voor verdieping over dit onderwerp:

- www.sailmon.com
- Kalle Coster kan, vanuit zijn ervaring als olympisch deelnemer, mooi vertellen over zijn visie. Contact via: kalle@sailmon.com, +31 (0)6-1502 7926

Maritieme innovatie

Innovation Pavilion

Wist je dat de Haagse regio het grootste cluster van maritieme innovatie in Europa is? In het Innovation Pavilion, dat deel uitmaakt van de Race Village tijdens de Volvo Ocean Race Finish, krijgen toonaangevende start-ups, scale-ups en MKB-bedrijven in een maritieme en duurzame omgeving, de gelegenheid hun innovaties te presenteren. Het grote publiek heeft gratis toegang tot de Race Village, zodat iedereen kennis kan maken met de vindingen. Het Innovation Pavilion zal bovendien bezocht worden door alle deelnemers aan de zakelijke netwerkevenementen van het Business Programma van de Volvo Ocean Race Finish. Het contact tussen (innovatieve) ondernemers wordt op die manier als vanzelf gefaciliteerd en gestimuleerd. De gemeente Den Haag, InnovationQuarter, VPdelta, Sailing Innovation Centre, Stichting Noordzeevis uit Scheveningen en TNO dragen bij aan het benaderen van exposanten.

Suggesties voor verdieping over dit onderwerp:

- www.volvooceanracedenhaag.nl/innovation-pavilion
- Interview wethouder Karsten Klein over innovaties
Contact via Marc Mathies: marc.mathies@denhaag.nl, +31 (0)6 - 2574 2043
- Gesprek met deelnemer van Innovation Pavilion, start-ups zijn de motor achter menig innovatie.
Contact via Danny Honigh: danny.honigh@denhaag.nl, +31 (0)6-8363 7397

Autonoom varen op zee

Een Nederlands consortium van bijna twintig partijen,

waaronder de Technische Universiteit Delft en de onafhankelijke Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek (TNO), is gestart met een project om de technische mogelijkheden voor autonoom varen op zee, 'Autonomous Shipping', te onderzoeken. Autonoom varen op zee, met begeleiding vanaf de wal vanuit een commandocentrum, draagt bij aan verlaging van operationele kosten én verhoging van de veiligheid en duurzaamheid. Het onderzoek start met een verkenning en een analyse van mogelijke toepassingen. Mogelijke (tussen)oplossingen worden gedemonstreerd in simulatoren en in de praktijk. De ontwikkeling maakt deel uit van Smart Shipping, de trend van vergaande digitalisering in de scheepvaart. Maurits Huisman, business development manager bij

TNO Maritiem & Offshore: „We bouwen voort op de beschikbare kennis en ervaring op het gebied van onder andere autonoom rijden en cyber security. Daardoor kunnen we snel stappen zetten en de maritieme industrie zo goed mogelijk helpen om duurzamer, veiliger en winstgevender te worden.”

Suggesties voor verdieping over dit onderwerp:

- Interview Maurits Huisman, business development manager bij TNO Maritiem & Offshore. Contact via: maurits.huisman@tno.nl, +31 (0)6 -2113 4489

Solar Boat TU Delft

In 2005 richtte een aantal studenten Maritieme Techniek van de TU Delft het Solar Boat Team op. Zij

én hun opvolgers geloven in duurzame ontwikkelingen binnen de maritieme wereld. Het team ziet dat zonne-energie de toekomst heeft, dankzij haar simpliciteit en toepasbaarheid. Om de duurzame innovatie op de kaart te zetten, ontwierp het team van 25 studenten een zonneboot op draagvleugels. Het laatste ontwerp, uit 2017, vaart op drie zogeheten strutten, T-vormige draagvleugels. Tijdens het varen komt de romp geheel uit het water, wat een spectaculair gezicht is. Een vorig exemplaar had twee draagvleugels, met drie zijn stabiliteit en wendbaarheid van de boot verbeterd. Snelheden van 55 kilometer per uur zijn reeds gemeten. De Solar Boat van TU Delft doet dit jaar mee aan de Solar Sport One-competitie. Bovendien wordt in juli deelgenomen aan de Monaco Solar Boat Challenge.

Suggesties voor verdieping over dit onderwerp:

- www.solarboatteam.nl
- Interview met één van de betrokkenen van de Solar Boat en het waarom van sponsoring. Suggestie: Pieter Heerema, zeiler van het jaar 2017.
Contact via Arno Segeren: arno.segeren@denhaag.nl, +31(0)6-1281 0039

Onderwaterrobots werken samen

Een Europees consortium van bedrijven en kennisinstellingen heeft aan de basis gestaan van de ontwikkeling van een netwerk onder water, om zogeheten Autonomous Underwater Vehicles (AUV's) te kunnen gebruiken. Waar de inzet van duikers op grote

diepte, op afgelegen plekken of onder zeer complexe omstandigheden niet wenselijk of haalbaar is, is de inzet van deze samenwerkende onderwaterrobots wel mogelijk. Bij TNO is langdurig aan deze vorm van maritieme innovatie gewerkt. Met behulp van draadloze datacommunicatie kunnen deze robots onder water met elkaar samenwerken, voor diverse offshore toepassingen. De inzet van de wireless robots is niet alleen veiliger en sneller, het kan ook tegen een aantrekkelijker kostenplaatje. Overigens zullen de robots, behalve onder water, dit jaar ook te zien zijn in het Maritiem Museum.

Suggesties voor verdieping over dit onderwerp:

- Interview Maurits Huisman, business development manager bij TNO Maritiem & Offshore.
Contact via: maurits.huisman@tno.nl, +31 (0)6-2113 4489

Maritieme drones

Kijk naar de spectaculaire beelden van de Volvo Ocean Race en je weet het: drones, we hebben er steeds meer profijt van. Echter, drones zijn er niet alleen om het oog een plezier te doen, steeds vaker worden ze ingezet voor praktische doeleinden. Ze zien dat wat tot voor kort maar moeilijk te zien was, kunnen 'overall' bij. De Volvo Ocean Race bewijst het; drones zijn niet alleen boven land, maar dus ook boven, in én onder water steeds meer actief. Denk aan drones die data verzamelen voor het monitoren van dijken en waterwegen, drones die de

waterkwaliteit checken, drones die plastic verwijderen uit het water en drones voor onderwaterfotografie. Op donderdagmiddag 28 juni vindt tijdens de Volvo Ocean Race Finish in de Race Village een demonstratie plaats van maritieme drones.

Suggesties voor verdieping over dit onderwerp:

- Vertegenwoordigers van VPdelta kunnen meer vertellen.
Contact via Michiel Pols: michiel.pols@innovationquarter.nl, +31 (0)6-1222 6166 en programmamanager Marjan Kreijns: m.s.kreijns@tudelft.nl, +31 (0)6-1863 5619
- Kijk op www.aquaticdrones.eu, www.indymo.nl, www.ranmarine.io en www.vandijkfem.nl voor voorbeelden van maritieme drones die op 28 juni te bekijken zijn

Voedsel van de Noordzee / sustainability

The Shore

Een strandtent waar je weg bent van de drukte en schreeuwerigheid en een surfschool waar men letterlijk van de wind probeert te leven. Bestaan die? Jazeker. En in The Shore komen de twee ook nog eens samen. Mede dankzij crowdfunding is op het Haagse strand een duurzaam paradijsje ontstaan. Bij The Shore kun je niet alleen leren surfen, maar krijg je ook nog eens – aan de bar, op het terras of tijdens een van de georganiseerde debatavonden – mee hoe belangrijk het is dat we over onze toekomst nadenken. Hans van den Broek en Geert Verhoeff, de initiatiefnemers van The Shore, dragen met hun onderneming bij aan het streven van Den Haag om in 2040 energieneutraal te zijn. Surfers en strandgenieters krijgen bij The Shore alternatieve manieren van onder meer energieverbruik, afvalscheiding en voedselverbruik te zien. Waar duurzaam voor velen een modewoord is, maken Van den Broek en Verhoeff er bij The Shore echt werk van. Gerechten zijn biologisch, de douches en vaatwassers draaien dankzij zonneboilers én zonnepanelen, rietjes zijn biologisch afbreekbaar. De zonnebrandcrème is ecologisch, poncho's worden gemaakt van gevonden handdoeken en de vintage stoelen waarop je zit zijn te koop. Het is volgens The Shore de enige optie, anders zullen de zee en het strand op den duur misschien wel verdwijnen.

Suggesties voor verdieping over dit onderwerp:
- www.theshore.nl

- Interview met Geert Verhoeff van The Shore.
Contact via: geert@theshore.nl, +31 (0)6- 4939 2095

Veel te veel plastic in zee

Het besef is er, mede dankzij de campagne die de organisatie van de Volvo Ocean Race houdt. Maar daarmee zijn we er nog niet. Er drijft veel plastic in zee, veel te veel. De Noordzee is daar geen uitzondering op. Van de 275 miljard kilo plastic die jaarlijks wordt geproduceerd, komt zo'n 4% (11 miljard kilo), in het milieu terecht. Onderzoek wees al uit dat wereldwijd bij ongeveer 95% van de vogels, schelpdieren en vissen plastic in de maag wordt aangetroffen. Op vrijdagochtend 29 juni wordt door het Koninklijk Instituut van Ingenieurs én Duurzaam Den Haag een bijeenkomst

georganiseerd over dit thema. Tijdens die dag wordt het antwoord gegeven op de vraag hoe het bedrijfsleven, dankzij technologische innovaties, kan bijdragen aan het voorkomen én oplossen van de plasticvervuiling in zee.

Suggesties voor verdieping over dit onderwerp:

- Interview met Daniël Poolen, Projectcoördinator Duurzaamheid bij het Koninklijk Instituut van Ingenieurs (KIVI). Contact via: daniel.poolen@kivi.nl, +31 (0)6– 2435 7575
- Interview met Evert Drewes van Duurzaam Den Haag. Contact via Anouk Dehue: anouk@duurzaamdenhaag.nl, +31 (0)6-4607 4434
- Op donderdag 28 juni en vrijdag 29 juni houdt

de organisatie van de Volvo Ocean Race, in samenwerking met de Topsector Water en de gemeente Den Haag, bovendien een congres over dit thema. 'Ocean Summit: Future of the Oceans' wordt gehouden in het Zuiderstrandtheater in Scheveningen. Meer informatie via: www.volvooceanracedenhaag.nl/ocean-summit

Pulvisserij

Geen land ter wereld heeft zoveel vissersschepen met pulstechniek als Nederland. Maar liefst 80 schepen hebben de apparatuur aan boord om platvis via die methode te vangen. Tong en schol worden ingenieus gevangen, stroomstootjes zorgen ervoor dat ze schrikken en de zeebodem verlaten. Het Europees Parlement wil de methode verbieden, tot grote verbazing van Nederland. De beeldvorming, waarbij tegenstanders niet terugschrokken om zeer suggestief beeldmateriaal te verspreiden, won het van de feiten. Nederland had een dergelijk verbod niet voorzien, zeker omdat vissen met de pulstechniek gezien wordt als een duurzamere manier van werken dan de traditionele werkwijze, met de boomkor, een sleepnet dat over de bodem wordt getrokken. Veel vissers hebben miljoenen in de duurzame pulstechniek geïnvesteerd, honderden kottergezinnen staan op het punt om alles te verliezen nu het Europees Parlement in januari voor een verbod op deze vorm van visserij stemde. Volgens wetenschappers is een slechte keuze gemaakt. De techniek heeft zich bewezen

als duurzaam: de bodem blijft intact, er is minder bijvangst en het brandstofverbruik is aanzienlijk lager. Programmamanager Nathalie Steins van Wageningen Marine Research zei in Trouw 'sprakeloos' te zijn. „Eén recente campagne heeft jarenlang onderzoek naar verduurzaming van de platvisvangst onderuit geschoffeld.” Minister Carola Schouten wil de pulvisserij behouden en bedenkt met de vissers een strijdplan.

Suggesties voor verdieping over dit onderwerp:

- Gesprek met een visser over de stand van zaken in de pulvisserij, demonstratie van de werking van dit specifieke net, de pulskor. Suggestie: Kees Taal van Rederij Van der Zwan samen met Pim Visser, directeur VisNed. Contact via: k.taal@wvanderzwan.nl, +31 (0)6-5068 1876. In het Innovation Pavilion is een stand van Stichting Noordzeervis uit Scheveningen. Bij deze stand staan visserijtechniekspecialisten die uitleg geven over deze vorm van visserij. Contact via Suzanne van der Pijll: suzanne@noordzeewisuitscheveingen.nl, +31 (0)6-5179 7717, www.noordzeewisuitscheveingen.nl
- De Brexit kan als gevolg hebben dat Nederlandse boten niet meer op Britse wateren mogen vissen en de Britten niet op Nederlandse wateren. Voor de Britten is dit geen probleem, want zij kwamen al niet vaak in buitenlandse visgebieden. Maar de Nederlandse schol- en tongvissers vangen nu zo'n vijftig procent van hun vangsten in Britse wateren. Dit brengt een groot deel van de Nederlandse vissersvloot in gevaar. Een

vertegenwoordiger van de Nederlandse Visserijbond kan de onzekerheden die de Brexit met zich meebrengt onder woorden brengen. Contact via Nederlandse Visserijbond: www.visserijbond.nl, +31 (0)527-698 151

Boerderij in zee

Wie beseft dat Nederland sinds jaar en dag wereldvermaard is vanwege iconische waterprojecten zal niet verbaasd zijn dat daar vandaag de dag nog bijzondere concepten bijkomen. Voor de kust van Den Haag is, op een oppervlakte van 64 hectare, een zeer speciale boerderij in bedrijf, de zogeheten Proefboerderij Scheveningen. Hier wordt één specifiek gewas geteeld: zeewier. Nederland speelt een belangrijke rol in de zeewiertele, nergens wordt er zo enthousiast aan samengewerkt als hier. Stichting Noordzeeboerderij werkt samen met maar liefst 75 organisaties. Zeewier is veelzijdig en voedzaam, geschikt als eiwitrijk voedsel voor mens en dier. Bovendien wordt zeewier gebruikt als groene grondstof in de farmaceutische, chemie- en energiebranche. Daarnaast heeft zeewier een belangrijke rol: het zet broeikasgas CO₂ om in biomassa en zuurstof. Zo helpt zeewier verzuring van de oceanen tegen te gaan. Zeewiervelden zijn bovendien kraamkamer en leefomgeving voor jonge vissen en schaaldieren. De Nederlandse overheid heeft het belang van deze duurzame sector onderkend, het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit investeert 5 miljoen euro in onderzoeksprogramma ProSeaweed wat ook onderzoek doet op de Proefboerderij.

Suggesties voor verdieping over dit onderwerp:

- Interview met Koen van Swam, de man achter de Noordzeeboerderij in Scheveningen. Contact via: koenvanswam@noordzeeboerderij.nl, +31 (0)6-5352 6089, www.noordzeeboerderij.nl

Vis op het menu

Scheveningen is ontstaan en floreert door de visserij. Dagelijks varen vele vissersboten de havens binnen met verse vangsten uit de Noordzee. Er wordt elke dag verse vis aangevoerd en dit neemt toe. Wereldwijd wordt Noordzeevis steeds populairder en chefs uit diverse landen werken er graag mee. Opvallend genoeg gaat bijna alle vangst direct naar de export. Zo werd de crew van Team Brunel tijdens de Volvo Ocean Race in Hong Kong a verrast door Patrick Verhoeven van '238 the Grill'. De Nederlandse chef-kok serveert Nederlandse specialiteiten. Mosselen, garnalen en tong staan in zijn restaurant vast op het menu. Maar ook de Hollandse Nieuwe, echte haring welteverstaan. „We willen dat onze gasten het water door de mond loopt. We importeren twee keer per week uit Nederland. Nog geen 48 uur nadat de vis op de veiling is aangeboden, ligt deze bij onze gasten op het bord.” Buitenlandse gasten moeten vanzelfsprekend wel even wennen als Verhoeven vraagt of ze uitjes bij hun haring willen, Nederlanders op bezoek in de metropool verwachten niet anders.

Suggesties voor verdieping over dit onderwerp:

- Krijg een beeld van de werking van de visafslag, bezoek bovendien een visverwerkingsbedrijf en visrestaurant. Dankzij Pefa, een digitaal systeem dat veiling op afstand mogelijk maakt, is het zelfs mogelijk om vanaf de andere kant van de wereld Nederlandse vis in te kopen. Maar het mooiste is natuurlijk de visafslag van dichtbij te bekijken. In de vishal is van alles te vinden: van platvis als schol, tong en tarbot, tot rondvis als kabeljauw, zeebaars en makreel. Maar ook bijvangst als wijting en rode poot. En allemaal vanzelfsprekend verser dan vers. Contact via Wim Harteveld: harteveld@unitedfishauctions.com

- Op 25 juni zal tijdens de Volvo Ocean Race een themabijeenkomst over Noordzeevis uit Scheveningen worden georganiseerd, in de teambase van AkzoNobel. Contact via Arno Segeren: arno.segeren@denhaag.nl, +31(0)6-12810039

- De Stichting Noordzeevis uit Scheveningen kan nog veel meer vertellen over 'Vis op het menu'. Er is een kookboek met recepten van minder bekende vissoorten uit de Noordzee, een Engelse versie is ook in voorbereiding. Contact via Suzanne van der Pijll: suzanne@noordzeevisuitscheveingen.nl, +31 (0)6-5179 7717, www.noordzeevisuitscheveingen.nl

- Tijdens de Volvo Ocean Race Finish Den Haag is ook VISSCH (www.vissch.nl), een culinair visfestival dat elk jaar plaatsvindt in de haven van Scheveningen. Leuk om een kijkje te nemen, op vrijdag, zaterdag en zondag.

Sonar Trawler Visserij

De ene school is de andere niet, maar probeer dat maar eens 'ongezien' uit te vissen. Dankzij het sonarsysteem dat TNO in samenwerking met rederij Jaczon voor een aantal schepen uit de Scheveningse haven ontwikkelde, is het mogelijk om verschillende soorten vis te onderscheiden. De sonar maakt het mogelijk om haring, makreel, sprot en horsmakreel binnen één en dezelfde school 'te tellen'. De sonar - aanvankelijk alleen ontwikkeld om onderzeeërs te herkennen - zit in de boeg van het schip. Geluidspulsen worden verstuurd, weerkaatsen en worden uitgelezen. Elke vissoort geeft een andere akoestiek af. Dankzij deze vinding is het makkelijker selectief te vissen. Zo is het mogelijk – als je op haring vist – om een school met merendeels makreel te laten zwemmen. Op deze manier kan bijvangst worden voorkomen en dus meer duurzaam worden gevestigd. Nieuwe Europese aanlandingsregels verplichten vissers hun bijvangst aan land te brengen. De door TNO ontwikkelde sonartechniek werd in 2015 onderscheiden met een innovatieprijs, sindsdien wordt aan updates en uitbreiding van het systeem gewerkt.

Suggesties voor verdieping over dit onderwerp:

- Interview met een vertegenwoordiger van Jaczon Contact via Maurits Huisman: maurits.huisman@tno.nl, +31 (0)6-2113 4489

Urban Farmers

Het dak van het voormalige kantoorgebouw De Schilde biedt niet alleen een prachtig uitzicht over de stad Den Haag, bovendien is het de plek waar - dichtbij huis - aan ons voedsel van de toekomst wordt gewerkt. In de kas groeien sappige tomaten en knapperige sla, een verdieping lager wordt vis gekweekt. Een zogeheten aquaponics-systeem zorgt voor optimaal gebruik van water en voedingsstoffen: de vissen leveren voeding voor de planten, het overtollige water van de kas gaat weer terug naar de viskwekerij. Urban Farmers wil – op de grootste stadsboerderij van Europa - laten zien, dat wat lekker is bovendien niet van ver hoeft te komen. Katja Jellema: „In plaats van boeren ver weg jouw groenten te laten verbouwen en bevroren vis in te vliegen vanuit het buitenland, is het veel logischer, gezonder, verser en duurzamer om voedsel daar te verbouwen waar mensen wonen: dicht bij mensen, in steden. Zo willen we stimuleren dat meer mensen weer weten wat ze eten en dat voedselproductie weer onderdeel wordt van het dagelijks leven.”

Suggesties voor verdieping over dit onderwerp:

- Interview met Katja Jellema van Urban Farmers
 - Rondleiding bij Urban Farmers
- Contact via Yma Quentin: yma@urbanfarmers.com, +31(0)6-1038 0867

Kust en waterbeheer

Kustveiligheid als exportproduct

Henk Ovink is een optimistisch man maar heeft geen vrolijke boodschap. Hij is een man die je graag de waarheid onder ogen laat zien. „Als je je kinderen naar bed brengt, zeg je niet graag: ‘Morgen is er meer ellende dan gisteren’. Maar het is wel de realiteit”, aldus Ovink, in een interview met Vrij Nederland. Ovink is ‘Henk the water guy’, de Nederlandse Watergezant in den vreemde. Zelf is Ovink ervan overtuigd dat er een fantastische kans is door water echt als hefboom te gebruiken voor een betere toekomst want ‘met z’n allen verzuipen als we niks doen’ is geen optie. Water helpt ons van ‘risks naar rewards, gelukkig vindt zijn verhaal wereldwijd steeds meer weerklank. Ovink reist als Watergezant van de Nederlandse overheid de wereld rond om andere landen te helpen met hun strijd tegen het water. De expertise van Nederland op dit gebied wordt wereldwijd geroemd én ingeschakeld. ‘Water raakt aan alle grote kwesties van deze tijd: klimaatverandering, veiligheid, energievoorziening, armoede, bevolkingsgroei, landbouw, verstedelijking, migratie. Nederland maakt met zijn integrale aanpak van waterschaarste, waterveiligheid, waterkwaliteit en logistiek en transport over de hele wereld het verschil. De Nederlandse kennis en kunde zijn uniek.’

Suggesties voor verdieping over dit onderwerp:

- Interview met Henk Ovink. Contact via: henk.ovink@minienm.nl of via Marieke Schulze (secretaris): +31 (0)6-1158 5002

Kustveiligheid als innovatiekracht

Den Haag organiseerde, in samenwerking met het ministerie van Buitenlandse Zaken, de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland en het consulaat, in november tijdens de Volvo Ocean Race een handelsmissie naar Kaapstad. Bij die gelegenheid werden bestaande contacten verstevigd en nieuwe kennismakingen geregeld tussen overheden en bedrijven uit beide landen. De samenwerking tussen Kaapstad en Den Haag – beide waren al ‘resilient cities’ en lid van het global parlement of mayors - is op meerdere fronten nog verder geïntensiveerd. Daar zullen beide van profiteren, zeker op het gebied van kustveiligheid zijn goede vorderingen gemaakt. Tijdens het verblijf in Zuid-Afrika werden ervaringen en kennis van water, over fysieke, sociale en economische problemen uitgewisseld. Er werd gesproken over kansen en bedreigingen. De stijging van de zeespiegel en kustverdediging zijn voor zowel Den Haag als Kaapstad een belangrijk thema, ervaringen op dat terrein werden én worden gedeeld.

Suggesties voor verdieping over dit onderwerp:

- Contact via Chief Resilient Officer Anne-Marie Hitipeuw. Contact via: anne-marie.hitipeuw@denhaag.nl, +31 (0)6-5267 2157

De Zandmotor

In de strijd tegen het water heeft Nederland een nieuw wapen ingezet: de Zandmotor DeltaDuin. Met kennis van stroming en wind werd voor de Haagse kust een zandbank aangelegd die zich in de loop der jarenrichting

strand zal verplaatsen. Op het stuk tussen Ter Heijde en Kijkduin was het strand én de duinenrij altijd al relatief smal, geregeld moest zand worden aangevuld. De in 2011 aangelegde Zandmotor, een zandmassa van 128 hectare en 21,5 miljoen kubieke meter, zal dat klusje op natuurlijke wijze ‘uit handen nemen’. Weliswaar kostte aanleg van de Zandmotor door Rijkswaterstaat en de provincie Zuid-Holland zo’n 70 miljoen euro, maar de verwachting is dat er tot 2031 tussen Hoek van Holland en Scheveningen bredere stranden en duinen ontstaan én geen zandsuppletie meer nodig is. Voor de Haagse kust wordt voor het eerst deze manier van dynamisch kustbeheer gebruikt, de techniek zal in de toekomst ook elders worden toegepast. Dit jaar nog wordt het begin gemaakt met een soortgelijke zandmotor bij Norfolk in Groot-Brittannië. Dit ‘eilandje’ van 1,5 miljoen kubieke meter zand dient te voorkomen dat hier in de toekomst, zoals in 2013 gebeurde, op een klif gebouwde huizen in zee storten.

Suggesties voor verdieping over dit onderwerp:

- www.dezandmotor.nl
- Bezoek aan de Zandmotor, uitleg en interview. Contact via Ruud Ridderhof: ruud.ridderhof@denhaag.nl, +31 (0)6-5241 8689

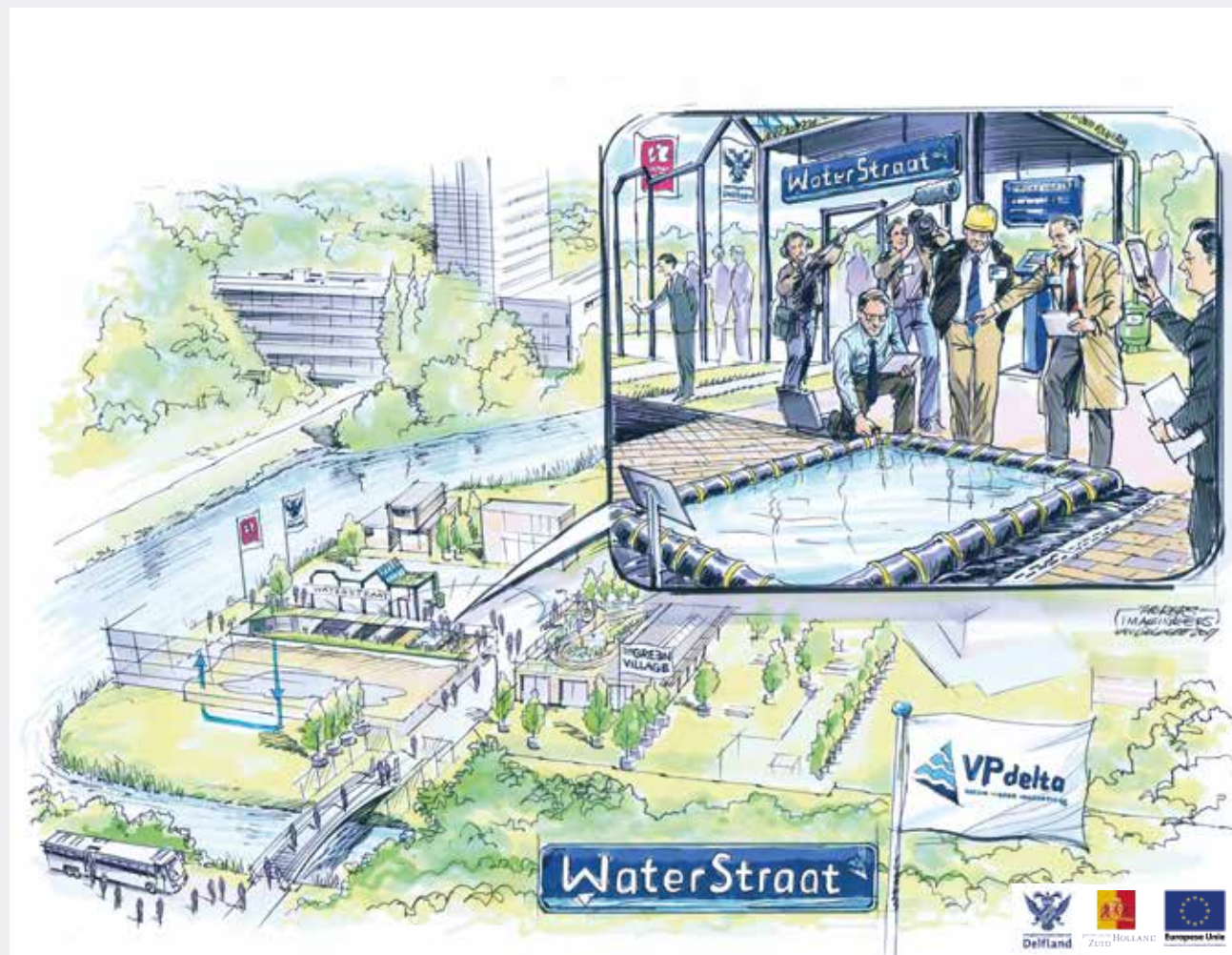

Water & Delta technology innovation

Ideeën te over, ambities genoeg. Maar voor start-ups is het lang niet altijd eenvoudig om de innovatieve oplossing voor serieuze vraagstukken ook daadwerkelijk uit te voeren. VPdelta helpt daarbij, door de samenwerking tussen onderzoekers en commercie op het gebied van water- en deltatechnologie, te organiseren en faciliteren. In het samenwerkingsverband zijn onder meer TU Delft, de regionale ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter, Deltares en TNO verenigd. Zij zorgen voor proeftuinen waar productontwikkeling door ondernemers aan kennisontwikkeling door onderzoekers wordt gekoppeld, op een drietal terreinen: Safe Delta, Urban Delta, Smart Delta. Zo’n 100 startups en mkb-bedrijven krijgen dankzij VPdelta de ruimte, kennis en middelen om te kunnen werken aan nieuwe, betaalbare, opschaalbare producten en diensten voor eigentijds deltabeheer. Hulp bij marktintroductie, het betrekken van start-ups bij handelsmissies, koppeling aan studenten en wetenschappers, en het adresseren van innovaties bij onder meer de Topsector Water en ministeries, zorgt voor een vliegende start voor jonge ondernemers.

Suggesties voor verdieping over dit onderwerp:

- www.vpdelta.nl
- Vertegenwoordigers van VPdelta kunnen meer vertellen. Contact via Marjan Kreijns: m.s.kreijns@tudelft.nl, +31 (0)6-1863 5619

Innovatieve oplossingen wateroverlast

Het is geen geheim dat we te maken hebben met een veranderend klimaat, gevolg is dat het weer extremer wordt. Langere periodes van droogte worden afgewisseld met grote hoeveelheden regen in korte tijd. De riolering kan die stevige buien, omdat we steeds meer zijn gaan asfalteren en betegelen, nauwelijks aan. Het maakt dat we kwetsbaar zijn. In de WaterStraat, een proeftuin voor experimenten, onderzoek en demonstraties bij de TU Delft, wordt een voortdurende zoektocht naar praktische oplossingen om beter om te gaan met hemelwateroverlast uitgevoerd. Innovaties als slimme regentonnen, waterbuffers onder woningen en waterberging op het dak worden er getest. Ondernemers, onderzoekers en wetenschappers werken er samen, zoals ze dat ook doen bij Flood Proof Holland. Hier worden tijdelijke waterkeringen getest en gedemonstreerd. Deze keringen zijn modulaire systemen en flexibele constructies die snel en gemakkelijk kunnen worden vervoerd, gemonteerd en in gebruik genomen. Ze vormen een effectiever alternatief voor de zandzak. Duizenden belangstellenden uit Azië, Afrika, Noord- en Zuid-Amerika en Europa hebben er al kennis van genomen en gezien dat met tijdelijke waterkeringen overstromingen zijn te voorkomen.

Suggesties voor verdieping over dit onderwerp:

- Inge Snijder van TU Delft/VPdelta verleent graag haar medewerking aan reportages, interviews en demonstraties. contact via: i.snijder@tu.delft.nl, +31 (0)6-1475 95 17

Veiligheid

'Smart' cities zijn ook 'safe' cities

Striktere regelgeving en verschuiving van verantwoordelijkheid van de publieke naar de private sector zorgen voor een enorme stijging van kosten die worden gemaakt om de veiligheid van grote publieksevenementen, zoals de Volvo Ocean Race Finish, te waarborgen. Beveiligingskosten worden geschat op twintig procent van de totale kosten van een evenement. Technologische innovaties uit de regio Den Haag dragen bij aan het vergroten van de veiligheid van publieksevenementen, maar zorgen bovendien voor reductie van de kosten.

Op 27 en 28 juni, tijdens de Volvo Ocean Race Finish, vindt in Den Haag de achtste editie van het internationale congres Smart City Event plaats. Vorig jaar al kwamen een kleine 1000 professionals uit verschillende steden en landen bijeen voor de Smart & Safe City-editie, dit jaar krijgt het congres een vervolg met speeches, ronde-tafeldiscussies en excursies. Start-ups en innovatieve bedrijven krijgen de gelegenheid hun oplossingen voor problemen van vandaag én morgen te presenteren. The Hague Security Delta, het leidende security-cluster in Europa, is mede-organisator van de bijeenkomst. Overheden, bedrijven en kennisinstellingen werken samen aan een gemeenschappelijk doel: een wereld met veilige steden (a secure world with safe cities).

Suggesties voor verdieping over dit onderwerp:

- Bezoek aan het congres, www.smart-circle.org/smartcity
- Meer informatie over dit onderwerp en het congres via Brian Benjamin: brian.benjamin@denhaag.nl, +31 (0)6-1430 2931

Toerisme en Cultuur

Voor velen die tussen 24 juni en 1 juli van buiten Nederland naar Den Haag komen, is de Volvo Ocean Race de belangrijkste reden. Maar door het jaar heen heeft de stad natuurlijk een grote aantrekkingskracht op vele toeristen. Zij reizen om zoveel meer redenen af naar de Stad aan Zee.

In Den Haag is alles verrassend dichtbij. Hier maak je kennis met Mondriaan én sta je oog in oog met het Meisje met de Parel, van Vermeer. Of verlies je elk gevoel voor perspectief bij Escher in het Paleis. Wil je letterlijk eens zien wat dit kleine land groot maakt? In Madurodam ligt heel Nederland aan je voeten! Den Haag is bovendien gastheer van de koning en de regering. Kijk er dus niet van op als aan de tafel naast je de minister-president een cappuccino drinkt. Bij het paleis van de koning kun je zelf even kijken of hij aan het werk is.

Als Stad van Vrede en Recht brengt Den Haag landen van over de hele wereld samen. Met internationale gerechtshoven, de vele ambassades en belangrijke conferenties werkt Den Haag aan een veilige en rechtvaardige wereld. Met als kloppend hart het indrukwekkende en wereldberoemde Vredespaleis. Waarom zou je kiezen tussen stad of strand? Den Haag heeft het allebei! Midden in de historische binnenstad ruik je de zee al. Pak de tram vanuit de historische binnenstad en sta binnen een kwartier met je voeten

in het zand op het strand van Scheveningen. Den Haag biedt je het beste van twee werelden. Want ook Scheveningen heeft alle ingrediënten voor een leuke dag uit. Twee grote theaters, een museum en allerlei grote attracties. Met meer dan vijftig strandtenten en tientallen restaurants en hotels zit Scheveningen vol culinaire hoogtepunten.

Wil je álles zien en ervaren in deze wereldse stad aan zee? Neem dan vooral de tijd. Den Haag is te groots voor een dag.

The Hague Marketing Bureau kan u helpen met meer informatie en verdieping over toerisme en cultuur in Den Haag. Zij kunnen u ook faciliteren met bezoeken aan de highlights van Den Haag.

Contact via The Hague Marketing Bureau,
Wendy Troost (International Press Officer):
w.troost@thehague.com, +31 (0)6-1243 5043

Binnenhof

Via het beroemde toegangspoortje op het historische Binnenhof stap je midden in het hart van de Nederlandse democratie, met zijn Ridderzaal en parlamentsgebouw. Dit is dé plek waar de belangrijkste gebeurtenissen uit de vaderlandse geschiedenis zich afspeelden. Waar het oudste nog in gebruik zijnde parlamentsgebouw ter wereld staat. Maar ook waar door de politici van nu, in de Tweede Kamer, toekomst wordt gemaakt.

Mauritshuis

Bekijk Vermeers sensuele Meisje met de parel, naast topstukken van Rembrandt en Jan Steen. Zie hoe minutieus Fabritius z'n - dankzij het boek van Donna Tart bekende - Puttertje schilderde. Of bekijk de imposante Stier van Potter.

Paleis Noordeinde

Al vier eeuwen is Den Haag de woon- en werkplaats van de Oranjes. Die lange vorstelijke historie is overal tastbaar aanwezig. Omringd door boetiekjes en galeries ligt Paleis Noordeinde, het werkpaleis van koning Willem-Alexander. Aan de wapperende vlag op het dak zie je of de koning aanwezig is. Wist je dat je in de achtertuin van het paleis kunt picknicken!?

Madurodam

Het Mauritshuis, Paleis Noordeinde, de Alkmaarse kaasmarkt, Schiphol, de havens en de Keukenhof in één oogopslag? In Madurodam ontdek je met elkaar wat

Nederland zo bijzonder maakt en beleef je de verhalen achter beroemde gebouwen.

Gemeentemuseum

De grootste collectie schilderijen van Piet Mondriaan ter wereld, een uitmuntende zilvercollectie, minutieus gedecoreerd Delfts Blauw en interactieve Wonderkamers in het beroemde gebouw van architect Berlage. Het Haags Gemeentemuseum is van alle tijd!

Vredespaleis

Met de Eeuwige Vredesvlam in je rug kijk je uit op het meest gefotografeerde gebouw van Den Haag: het Vredespaleis. Hier zetelen het Internationaal Gerechtshof en het Permanent Hof van Arbitrage. Ze maken Den Haag tot stad van Vrede en Recht.

Museum Escher in het Paleis

Niets is wat het lijkt in het werk van graficus M.C. Escher. Hier stroomt water naar boven, veranderen vogels in vissen en lopen mannen eindeloos dezelfde trap op. Laat je fantasie de vrije loop bij het Museum Escher in Het Paleis.

Panorama Mesdag

Kijk 360 graden in het rond en onderga de magische illusie van het zinsbegoochelende panorama van Scheveningen uit 1881. Het vergezicht op de zee, de duinen en het oude vissersdorp Scheveningen is geschilderd door Hendrik Willem Mesdag. Het uitzicht

is er nooit hetzelfde, de lichtval is meer dan prachtig en wisselt van minuut tot minuut. Bij slecht weer toch een dagje strand!

Plakkaat van Verlatinghe

Op 26 juli 1581 werd het Plakkaat van Verlatinghe getekend. Daarin zetten een aantal provinciën van de Habsburgse Nederlanden Filips II af als hun heerser. Het kan worden gezien als de onafhankelijkheidsverklaring van de Nederlanden. De Amerikaanse Onafhankelijkheidsverklaring, uit 1776, heeft tekstdelen uit het Plakkaat van Verlatinghe overgenomen, zoals het principe dat de burgers het recht hebben om hun vorst te verlaten als die de wetten en traditionele vrijheden van de burgers niet respecteert. Het origineel ligt in het Nationaal Archief, sinds dit jaar ligt een replica van het plakkaat bij de ingang van de vergaderzaal van de Tweede Kamer.

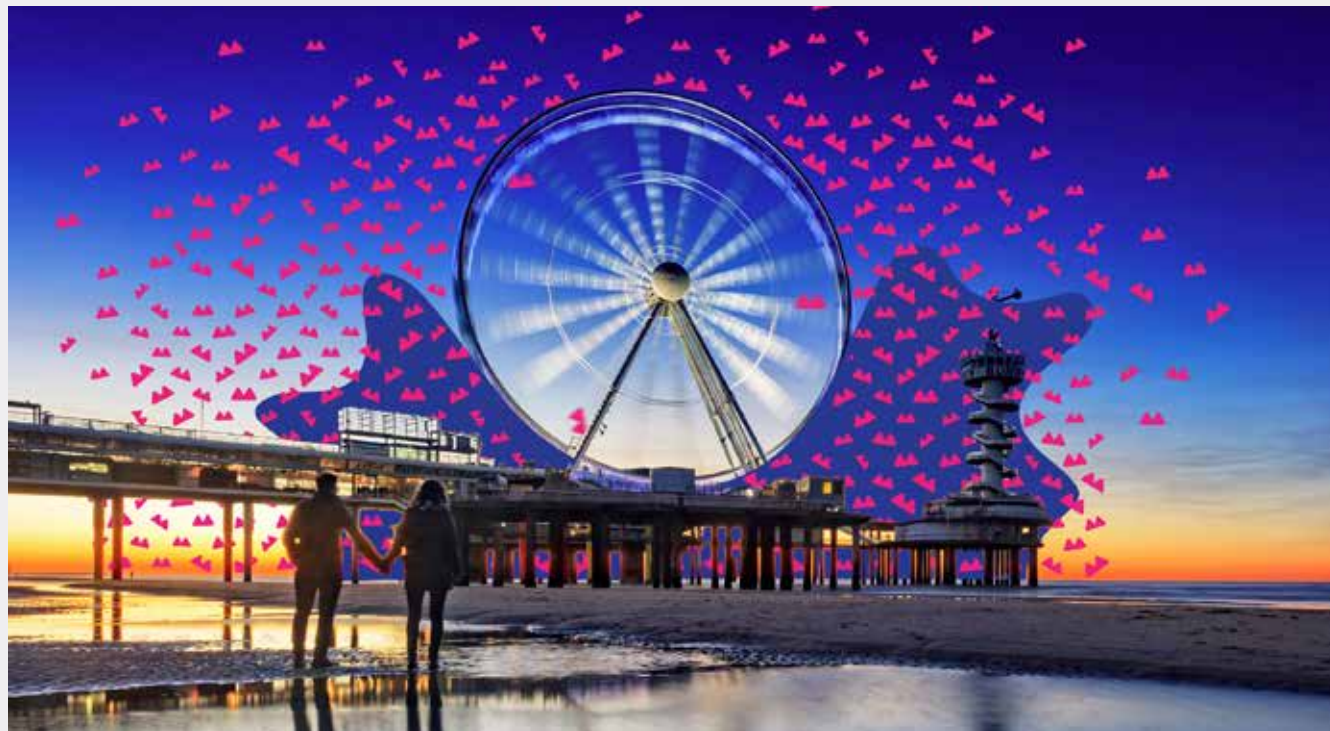
Louwman Museum

Een verzameling van ruim tweehonderdvijftig historische auto's, koetsen, en motorfietsen, bijeengebracht door twee generaties van de familie Louwman. Tot de collectie behoort een van de oudste overgebleven automobielen ter wereld, een De Dion-Bouton et Trépardoux uit 1887, een auto van Winston Churchill, de Aston Martin waarin James Bond reed in de film Goldfinger en een Cadillac van Elvis Presley. Er is in het museum ook aandacht voor de Zeilwagen van Stevin (zie volgende pagina).

Feest aan Zee: 200 jaar badplaats

Precies 200 jaar geleden bouwde Jacobus Pronk het eerste badhuis op Scheveningen, een klein houten huisje met vier badkuipen met zeewater. Die historische gebeurtenis markeert het ontstaan van Nederlands eerste badplaats. Dat wordt dit jaar gevierd, met een groot aantal festiviteiten. De Finish van de Volvo Ocean Race en het Internationale Vuurwerkfestival zijn de grootse publiekstrekkers, maar er zijn nog tal van andere festivals, exposities, voorstellingen en sportieve activiteiten. Het is heel 2018 dus Feest aan Zee!

Vijf jaar na de landing van de latere koning Willem I op het Scheveningse strand, richtte Jacob Pronk met toestemming van de koning in 1818 het eerste badhuis van Scheveningen op. Hierdoor ontstond de eerste badplaats van Nederland. Inspiratie voor de vier kamertjes met badkuipen met zeezicht had Pronk opgedaan tijdens zijn reizen naar Frankrijk en Engeland. Ook werden gasten met badkoetsen in zee gebracht. De koetsen waren voorzien van een grote kap zodat de badgasten onbespied konden baden. Vooral mensen met reumatische kwalen en zenuwziekten hadden baat bij baden in zeewater, ze deden dit veelal op doktersadvies. Tien jaar later werd het eerste badhuis van Pronk vervangen door het stedelijk badhuis Grand Hôtel des Bains, dat een groot succes werd. Het zou leiden tot een uitbreiding met hotelkamers en het uiteindelijke Kurhaus dat in 1885 opende. Vanaf dat moment ging entertainment, voor een chique publiek,

een belangrijke rol spelen. In de twintigste eeuw ontwikkelde de badplaats zich verder, populariseerde strandbezoek en werd Scheveningen ook een belangrijke pleisterplaats voor de zeil- en surfsport.

Suggesties voor verdieping over dit onderwerp:

- www.feestaanzee.nl
- Paul de Kieviet, directeur van Muzee, kan mooi vertellen over het ontstaan van Scheveningen, de klederdracht, haven en visserijfamilies. Al vóór de eerste vermelding van de naam Scheveningen, in 1280, leefde men op deze plek van de visvangst. Het wapen van Scheveningen toont niet voor niets drie haringen met een gouden kroon. Contact via p.dekievit@muzee.nl, +31 (0)6-1252 2455, www.muzeescheveningen.nl
- Verdere informatie over Feest aan Zee via Jackie van der Vlis. Contact via: pers@feestaanzee.nl, +31 (0)6-1740 6222

Zeilwagen van Stevin

Simon Stevin was van alle markten thuis. De natuurkundige, wiskundige en ingenieur (1548-1620) maakte in de zestiende eeuw onder vakgenoten indruk met zijn vindingen. Zo vond Stevin het decimale stelsel voor breuken uit en gaf hij de vestingbouw een wiskundige grondslag. Het Nederlands kreeg dankzij hem eigen wetenschappelijke woorden zoals wiskunde, natuurkunde, scheikunde, sterrenkunde, meetkunde en wijsbegeerte. In 1602 ontwierp Stevin echter een,

voor de gewone man veel indrukwekkender gevaarte; de zeilwagen. Deze 'strandzeiler' was een cadeau voor Prins Maurits, en werd mede gemaakt om diens gasten te vermaken. Dat lukte beslist. De zeilwagen haalde, zeker voor die tijden, ongekend hoge snelheden van 50 kilometer per uur. De eerste rit van Scheveningen naar Petten vroeg amper twee uur. Nog twee eeuwen lang werd de zeilwagen gebruikt, begin negentiende eeuw was de wagen echter versleten. Dit jaar bouwen studenten van ROC Mondriaan een replica. Deze zal tijdens een historisch spektakel op 12 mei 2018 worden onthuld en worden gebruikt.

Suggesties voor verdieping over dit onderwerp:

- Interview met studenten die de Zeilwagen hebben nagebouwd. Contact via Paul de Kieviet: p.dekievit@muzee.nl, +31 (0)6-1252 2455

NEDERLAND EN DE VOLVO OCEAN RACE

Na **46.000** gezeilde zeemijlen (83.000 kilometer) komt de vloot in Den Haag aan.

De Volvo Ocean Race Finish Den Haag is van **24 juni t/m 1 juli**, 8 dagen lang

De vloot vaart van Gothenburg, Zweden via Aarhus Denemarken, naar **de Ultieme Bestemming Den Haag**

7 high tech raceboten in de haven van Scheveningen

In 8 dagen worden **400.000** bezoekers verwacht

2 Nederlandse teams: Team AkzoNobel en Team Brunel

6 Nederlanders doen mee in 4 verschillende teams:

Dongfeng Race Team

Carolijn Brouwer (crew member)

Team AkzoNobel

Simeon Tienpont (skipper)

Peter van Niekerk (helmsman/sail trimmer – etappe 2 en 4)

Sun Hung Kai/Scallywag

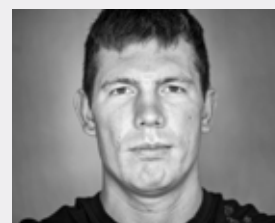

Annemieke Bes (crew member)

Team Brunel

Bouwe Bekking (skipper)

Carlo Huisman (helmsman/watch captain/trimmer)

Sinds de eerste editie doen er **Nederlanders** mee aan de Volvo Ocean Race

Drie keer heeft een Nederlands jacht de Volvo Ocean Race gewonnen. Connie van Rietschoten won met de 'Flyer' in 1977-1978, de tweede editie van de Whitbread Round The World Race, destijds nog gehouden om de 4 jaar. Van Rietschoten won met de 'Flyer II' ook 1981-1982. Tijdens de 9de editie in 2005-2006 won de ABN AMRO I met schipper Mike Sandeson

Sinds de eerste editie hebben er 13 Nederlandse boten meegevaren

In 1985-1986 waren de meeste Nederlandse deelnemers, namelijk 18

In datzelfde jaar was er ook voor het eerst een Nederlandse vrouw bij

Behalve in 2011-12 heeft aan elke editie een Nederlander deelgenomen

Bouwe Bekking is Nederlands recorddeelnemer met 8 deelnames

Over Den Haag

In Den Haag werken iedere dag tienduizenden mensen aan een veiligere en rechtvaardigere wereld. Uit alle windstreken komen mensen naar ‘The Hague’ om met elkaar mondiale problemen op te lossen. Met het Vredespaleis als kloppend hart is Den Haag dan ook de internationale stad van vrede en recht.

Den Haag is werelds – en toch prettig en persoonlijk. Alles ligt op een steenworp afstand van elkaar. Ook de zee is in Den Haag altijd dichtbij. Pak vanuit de historische binnenstad de tram en in vijftien minuten sta je op het elf kilometer lange strand van Den Haag. De ideale plek om even uit te waaien en nieuwe ideeën op te doen.

Den Haag is van oudsher een open stad, met koninklijke allure. Hier woont en werkt de koninklijke familie. En dit is het regeringscentrum van Nederland, waar dagelijks belangrijke beslissingen worden genomen over de toekomst van het land. Veel bedrijven, studenten, diplomaten en maatschappelijke organisaties kiezen daarom bewust voor Den Haag. Want hier kan je invloed uitoefenen, je netwerk vergroten en het verschil maken in de wereld.

En Den Haag biedt onverwachte extra's: alleen hier kun je de koning zomaar op straat tegenkomen en gaat de minister-president, net als ieder ander, op de fiets op weg naar zijn werk. Bereid je maar voor op bijzondere ontmoetingen.

Welkom in Den Haag!

De aller kortste geschiedenis van Den Haag

Inleiding

Den Haag is een bijzondere stad aan zee. Een prettige, persoonlijke stad waar al eeuwen mensen uit alle windstreken naar toe komen om in gezamenlijk overleg belangrijke beslissingen te nemen en aan een betere wereld te werken. Den Haag, regeringscentrum van Nederland en internationale stad van vrede en recht.

Neutraal gebied

De geschiedenis van Den Haag begint in de Middeleeuwen. Rond het jaar 1230 laat Floris IV in Die Haghe een verblijf bouwen dat we vandaag de dag kennen als het Binnenhof. In deze periode kunnen de spanningen tussen de diverse Hollandse landheren hoog oplopen en Die Haghe is ver verwijderd van alle perikelen. Het is een goede omgeving voor een rustige verpozing of een ontspannende rijtoer. En daarmee een uitstekende plaats om conflicten op vreedzame wijze op te lossen.

In 1433 komt het graafschap Holland in handen van de Bourgondiërs en Den Haag wordt de verblijfplaats van stadhouders, die de Hollandse landheren vertegenwoordigen. Den Haag ontwikkelt zich tot regeringscentrum, maar als in 1568 de Tachtigjarige Oorlog uitbreekt, breekt er een moeilijke periode aan. Den Haag verpaupert ernstig en in 1575 gaan er in Delft zelfs stemmen op om de plaats met de grond

gelijk te maken. Gelukkig weet Willem van Oranje dat te voorkomen en Den Haag herwint zijn positie als vergaderplaats. Eerst van de Staten van Holland en later ook van de Staten-Generaal. Hiermee wordt Den Haag officieel het regeringscentrum van de in 1588 opgerichte Republiek der Nederlanden.

Stads dorp

Begin 1600 breekt de Gouden Eeuw aan en Den Haag ontwikkelt zich tot een bloeiende plek. Het hof van stadhouder Willem Frederik verschaft Den Haag allure. Er verrijzen statige herenhuizen en paleizen. Den Haag wordt een echte stad, al zal het nooit stadsrechten krijgen. Den Haag zal daarmee altijd een ‘stad zonder muren’ blijven, zowel in letterlijk als in figuurlijk opzicht: het open en gastvrije karakter zorgen ervoor dat mensen vanuit de hele wereld zich hier thuis voelen.

De bloei zorgt echter ook voor toenemende spanningen tussen het gewestelijke bestuur en het stadsbestuur, tussen verschillende religies en politieke opvattingen, tussen arm en rijk. In deze periode van tegenstellingen gedijen grote denkers als Spinoza in Den Haag. Maar de onrust die de ontwikkelingen met zich meebrengt kost ook grote staatsmannen als Johan van Oldenbarnevelt en Johan de Witt het leven: zij worden in 1619 en 1672 in Den Haag vermoord.

De achttiende eeuw is voor de Republiek een tijd van stagnatie. Maar in Den Haag vormt de aanwezigheid

van hoge ambtenaren en diplomaten een stabiele economische factor en is voor vele inwoners van Den Haag een belangrijke bron van inkomsten.

De prominente aanwezigheid van diplomaten en internationale organisaties hebben ook vandaag nog een positief effect op de Haagse economie. Zo levert iedere expat lokaal één extra baan op. Onze internationale gastvrijheid draagt dus niet alleen bij aan een betere wereld, maar heeft ook zijn economische voordelen.

Koninklijk regeringscentrum

In januari 1795 valt het Franse leger de Republiek der Nederlanden binnen en stadhouder-prins Willem V vlucht met zijn gezin naar Engeland. Achttien jaar later keert zijn zoon, Willem Frederik Prins van Oranje-Nassau, terug naar Nederland. Hij landt op 30 november 1813 op het Scheveningse strand: het begin van het Koninkrijk der Nederlanden. Sindsdien is Den Haag niet alleen de regeringsstad, maar ook koninklijke residentie van ons land, de hofstad. Aan deze status dankt Den Haag zijn bijzondere, koninklijke allure.

Groei en bloei

In de negentiende eeuw groeit het aantal bestuurders en ambtenaren en Den Haag groeit mee. Het Willemspark, de Schilderswijk, het Zeeheldenkwartier en de Archipelbuurt worden gebouwd. Na 1880 groeit de stad nog sneller en bovendien maakt Den Haag ook in cultureel opzicht een bloeiperiode door. Beroemde

schilders en schrijvers kiezen voor Den Haag: Mesdag, Israëls, Emants, Kloos en Couperus vestigen zich in de hofstad. Vanaf 1885 kunnen Haagse dames winkelen in de Passage en de bouw van het Kurhaus geeft de Haagse kust de nodige grandeur.

Stad van Vrede en Recht

Als tsaar Nicolaas II van Rusland aan het einde van de negentiende eeuw inziet welke gevolgen oorlogen voor zijn land en dat van anderen heeft, besluit hij een vredesconferentie te beleggen. Hij is ervan overtuigd dat je met overleg oorlogen kunt voorkomen. De Nederlandse koningin Wilhelmina is familie van de tsaar en bovendien is Nederland goed bereikbaar en stelt het zich traditioneel neutraal op. Hij kiest Nederland als de plek voor de bijeenkomst en in 1899 vindt de eerste internationale vredesconferentie in Den Haag plaats. Hier begint de carrière van Den Haag als internationale stad van vrede en recht.

Aan de conferentie nemen afgevaardigden uit 26 landen deel. Het is een groot succes en kort daarop, in 1907, vindt de tweede internationale vredesconferentie plaats. De Amerikaanse miljonaire Carnegie stelt geld beschikbaar voor de bouw van het Vredespaleis. Alle deelnemende landen dragen iets aan het paleis bij in de vorm van bouwmaterialen, decoraties of kunstwerken. Heel symbolisch schenken Chili en Argentinië een kunstwerk dat is vervaardigd van wapentuig waarmee ze elkaar bijna hadden bevochten.

De Tweede Wereldoorlog laat ook in Den Haag diepe wonden na, en in 1948 komen de regeringsvertegenwoordigers uit 26 Europese landen alsmede uit Canada en de Verenigde Staten in de Haagse Ridderzaal bijeen om de handen ineen te slaan. Hiermee wordt de basis gelegd voor internationale samenwerking, wat uiteindelijk leidt tot de oprichting van de huidige Europese Unie.

Vandaag de dag hebben zo'n 160 internationale organisaties hun basis in Den Haag. Ook grote toonaangevende multinationals hebben hun hoofdkantoor in onze stad en bovendien hebben de ambassadeurs van vele bevriende landen hun zetel hier gevestigd. En niet te vergeten: het Vredespaleis is nog altijd de thuisbasis van het Internationaal Gerechtshof en het Permanente Hof van Arbitrage.

The Hague staat tegenwoordig internationaal symbool voor vrede en gerechtigheid. En zoals de Amerikaanse president Barack Obama na afloop van de grootste internationale conferentie ooit in Nederland, de Nuclear Security Summit in 2014 zei: het is hier ook nog eens truly gezellig!

Facts & figures Den Haag

Algemeen

- Inwonersaantal: 531.000 inwoners met 180 verschillende nationaliteiten
- Op 30 november 1813 komt Koning Willem I aan op het strand van Scheveningen: het begin van het Koninkrijk der Nederlanden. Sindsdien staat Den Haag bekend als de ‘Hofstad’: het regeringscentrum en de koninklijke residentie van ons land
- Een van de groenste steden in Europa: 116.000 bomen, 885,2 hectare park
- Den Haag ligt tussen Schiphol Airport en Rotterdam The Hague Airport (30 min. met de auto of trein)
- Must sees in Den Haag: het Meisje met de Parel van Vermeer in het Mauritshuis, de collectie Mondriaan in het Gemeentemuseum, Madurodam, De Pier en het Vredespaleis

Stad aan zee

- 11 kilometer strand
- Vanaf het historische centrum tot aan de Pier in Scheveningen: 15 minuten met het openbaar vervoer of de fiets
- 70 strandpaviljoens

Stad van vrede en recht

- In 1899 vindt de eerste internationale vredesconferentie plaats in Den Haag. Dit is het begin van Den Haag als internationale stad van vrede en recht
- Er wonen meer dan 50.000 expats in Den Haag

- Meer dan 200 intergouvernementele en niet-gouvernementele internationale organisatie hebben zich in Den Haag gevestigd

Studenten/onderwijs

- 11 internationale scholen
- 3.750 internationale studenten

Toerisme en recreatie

- 61 hotels en 4.079 kamers
- 20 musea, 14 concertzalen, 2 conferentiecentra
- 8 theaters, 6 muziekcentra
- 3.800 winkels, 1.700 restaurants/café's

Bedrijven

- 4,75 miljoen m2 kantoorruimte
- The Hague Security Delta (HSD) is het grootste veiligheidscluster in Europa. Bedrijven, overheidsinstellingen en kennisinstituten werken samen aan innovaties en ontwikkelingen op het gebied van cyberveiligheid, nationale veiligheid, veiligheid in steden, bescherming van de kritieke infrastructuur en forensics: 400 bedrijven/organisaties, omzet van 1,7 miljard, meer dan 13.400 werknemers, wereldwijde groei (cyber)veiligheid 8%

Meer informatie over Den Haag stad van Vrede en Recht is te vinden op www.denhaag.nl

Persconferenties

Zondag 24 juni: arrivals press conference

- Schippers persconferentie: meteen aan aankomst
- Nederlandse schippers en crew persconferenties: na schippers persconferentie

Programma Race village

Zondag 24 juni

10.00 – 21.00 uur	Race Village geopend
10.00 – 19.00 uur	NGF Golfen
10.00 – 19.00 uur	Optimist on Tour
10.00 – 19.00 uur	Powerkite
NBT	NEVOBO Beachvolleybal
NTB	Aankomst Legends boten uit Gothenburg
NTB	Finish Legends Boten

Maandag 25 juni

10.00 – 21.00 uur	Race Village geopend
10.00 – 12.30 uur	NEVOBO Beachvolleybal
10.00 – 16.00 uur	EK Optimisten race
10.00 – 19.00 uur	NGF Golfen
10.00 – 19.00 uur	Optimist on Tour
10.00 – 19.00 uur	Powerkite
11.00 – 15.00 uur	2K Studenten Team Zeilen
NTB	Finish Legends Boten

Dinsdag 26 juni

10.00 – 21.00 uur	Race Village geopend
10.00 – 12.30 uur	NEVOBO Beachvolleybal
10.00 – 16.00 uur	EK Optimisten race
10.00 – 19.00 uur	NGF Golfen
10.00 – 19.00 uur	Optimist on Tour
10.00 – 19.00 uur	Powerkite
11.00 – 15.00 uur	2K Studenten Team Zeilen

Woensdag 27 juni

08.45 – 17.45 uur	M32 Catamaran Sailing
10.00 – 23.30 uur	Race Village geopend

10.00 – 12.30 uur	NEVOBO Beachvolleybal
10.00 – 16.00 uur	EK Optimisten race
10.00 – 19.00 uur	NGF Golfen
10.00 – 19.00 uur	Optimist on Tour
10.00 – 19.00 uur	Powerkite
10.00 – 20.00 uur	Kids Day
11.00 – 15.00 uur	NK Studenten Team Zeilen
11.00 – 15.30 uur	Matchrace Team AkzoNobel en Team Brunel
11.00 – 17.00 uur	Red Bull foiling racing
19.00 – 20.30 uur	Legends Parade of Sail

Donderdag 28 juni

08.45 – 12.30 uur	M32 Catamaran Sailing
09.00 – 18.00 uur	Duurzaamheidscongres Ocean Summit
10.00 – 23.30 uur	Race Village geopend
10.00 – 12.30 uur	NEVOBO Beachvolleybal
10.00 – 16.00 uur	EK Optimisten race
10.00 – 19.00 uur	NGF Golfen
10.00 – 19.00 uur	Optimist on Tour
10.00 – 19.00 uur	Powerkite
11.00 – 17.00 uur	Red Bull foiling racing
13.45 – 17.45 uur	Volvo Ocean 65 Practice + Pro-Am race
20.00 – 21.00 uur	Legends Parade of Sail

Vrijdag 29 juni

09.00 – 18.00 uur	Duurzaamheidscongres Ocean Summit
09.00 – 17.00 uur	Red Bull foiling racing
10.00 – 00.00 uur	Race Village geopend

10.00 – 12.30 uur	NEVOBO Beachvolleybal
10.00 – 14.00 uur	EK Optimisten race
10.00 – 19.00 uur	NGF Golfen
10.00 – 19.00 uur	Optimist on Tour
10.00 – 19.00 uur	Powerkite
11.00 – 18.45 uur	Volvo Ocean 65 Pro-Am race

Zaterdag 30 juni

10.00 – 00.00 uur	Race Village geopend
10.00 – 19.00 uur	NGF Golfen
10.00 – 19.00 uur	Optimist on Tour
10.00 – 19.00 uur:	Powerkite
11.00 – 17.00 uur	Red Bull foiling racing
13.30 – 14.30 uur	Volvo Ocean 65 In-Port race
16.00 uur	Prijsuitreiking In-Port race
16.20 uur	Prijsuitreiking Volvo Ocean Race
NTB	NEVOBO Beachvolleybal

Zondag 1 juli

10.00 – 18.00 uur	Race Village geopend
10.00 – 18.00 uur	NGF Golfen
10.00 – 18.00 uur	Optimist on Tour
10.00 – 18.00 uur	Powerkite
10.00 – 18.00 uur	Volvo Ocean 65 open boot tour
11.00 – 15.00 uur	2K Studenten Team Zeilen
11.00 – 17.00 uur	Red Bull foiling racing
12.30 – 16.20 uur	Zeeroeien race
NTB	NEVOBO Beachvolleybal

Wijzigingen op het programma voorbehouden.
Kijk voor het actuele programma op www.volvooceanracedenhaag.nl

Race Village

- 1 Multihulls M32
- 2 2nd Race Boat Volvo Ocean 65
- 3 Legends Boats
- 4 Hospitality Boats
- 5 Dutch Navy
- 6 Expo
- 7 Water Shuttle
- 8 Fair
- 9 Scheveningen Yacht Club
- 10 Race Village Beach

Other

- 11 EC Optimisten/other side events
- 12 Zuiderstrand Theatre
- 13 The Boatyard
- 14 Visfestival VISSCH

Race Village Beach

- 15 Entrance
- 16 The Globe
- 17 Musto Official Merchandise Store
- 18 Beachclub Fonk
- 19 Beachclub Aloha
- 20 Beachclub WIJ
- 21 Race Boat Experience
- 22 Beach Lounge
- 23 Main Stage
- 24 Clubhouse
- 25 Beach Volleyball Area
- 26 Sailors Terrace
- 27 Volvo Pavilion

Teambases

- 28 Turn The Tide on Plastic
- 29 MAPFRE
- 30 Team Brunel
- 31 Vestas 11th Hour Racing
- 32 Dongfeng
- 33 Team Akzo Nobel
- 34 Sun Hung Kai / Scallywag

Colofon

Tekstredactie: Edward Swier, gemeente Den Haag

Vormgeving: Sabine de Bruyn TIG Sports

Fotografie: Gemeente Den Haag, Volvo Ocean Race, Yellow Rocket Studio

De samenstellers van deze brochure hebben geprobeerd alle rechthebbenden van het fotomateriaal te achterhalen. Mochten er desondanks foto's zijn afgebeeld waarop u meent de rechten te hebben, dan vernemen wij dat graag.

Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.

Deze brochure is tot stand gekomen met medewerking van:

- The Hague Marketing Bureau
- Feest aan Zee
- Stichting Noordzeevis
- The Hague Business Agency
- Sailing Innovation Centre
- VP Delta
- InnovationQuarter
- TNO
- en vele partners

Contact

International Press Officer gemeente Den Haag

Herbert Brinkman

herbert.brinkman@denhaag.nl

+31 (0)6 - 1043 0813

Contactpersoon algemene persvragen gemeente Den Haag

Connie van Ballegooijen

connie.vanballegooijen@denhaag.nl

+31 (6) - 5248 6659

Contactpersoon programma Volvo Ocean Race Finish in Den Haag

Simon Keijzer

simon@tigsports.nl

+31 (0)6 - 5475 4405

 [@volvoceanracedenhaag.nl](https://www.facebook.com/volvoceanracedenhaag.nl)

 [@VOR_denhaag](https://twitter.com/VOR_denhaag)

 [@volvoceanrace](https://www.instagram.com/volvoceanrace)

 [Volvo Ocean Race Den Haag](https://www.youtube.com/VolvoOceanRaceDenHaag)

www.volvoceanracedenhaag.nl

The Hague

FINISH 2017-18

